

ACC. N:R M. 91

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bäckahästen.

Jan Persson i Fröslöv i Valleberga socken (meddelarens fader) gick en kväll för mer än 50 år sedan hem från sitt arbete. Då hörde han, att en häst kom springande på vägen bakom honom. Jan kunde höra, att en sko satt lös på hästens ena fot. Det gick fort, men besynnerligt nog tycktes inte hästen hinna förbi Jan ändå. Då såg han sig om för att få veta, vem det kunde vara, som var ute och red. Han såg inget, men det var som ett vinande, som med stark fart for förbi honom. Sen varken syntes eller hördes det något mer. Jan trodde fullt och fast, att det var bäckahästen, som varit ute och ridit under den kvällen.

De gamle brukade berätta, att badande barnungar kunde av bäckahästen luras att sitta upp och rida. Och hästen gjorde sig så lång, så det fick rum så många som helst på hans rygg. Men om någon av barnen råkade nämna Jesu namn, så var hästen försvunnen, och barnen sutto i vattnet. Annars kunde bäckahästen ta barnen ut i vattnet, så att de drunknade.

Goavättarna.

Man aktade sig för att slå ut varmt vatten på marken, för då kunde man löpa fara att skälla goavättarna. Dessa drogo gott till huset och fingo inte retas, så att de drogo ont i stället.

5

6

7

Storken.

De gamle sade, att förr i tiden lämnade storken hyra, där de satt upp hjul, så han kunde bo. Ena året lämnade han ett ägg och andra året en unge. Ungen fanns ligga på marken, och om storkarna kastat honom ur boet eller han ramlat ner, visste ingen, utan det var bara för gårdsfolket att ta emot storkens hyra.

(Meddelat av den omkr. 70 år gamle Sven Göransson född i Glemminge Tågarp numera boende i Önnerups socken, snickare till yrket.)

Jul.

"Julaspöjed" kallades den pojke, som klädde ut sig om julafton och sprang omkring och ställde till skälmstycke i gårdarna. Ett särdeles omtyckt skoj var, när "julaspöjed" lyckades att släcka ljuset på julbordet i någon gård, medan folket sutto till bords om julkväll. Det gick så till, att "spöjed" fångade sparvar, som sutto och sovo i mörkret. Med dessa sparvar i barmen innanför tröjan sprang han så till en gård öppnade där dörren helt kvickt och lät sparvarna flyga in i stugan. Helst skulle detta ske, alldeles som folket därinne skulle ta fisksupen. När de yrvakna sparvarna fingo syn på ljuset i stugan flögo de rakt på detta och släckte det, så det vart mörkt, och ingen kunde se äta tills det vart ljus igen. Men nu var det bäst att "julaspöjed" passade sig

väldigt noga, ty fick gårdsfolket tag i honom så måste han supa sig full som ett svin, och så var han obrukbar för den kvällen. För den sakens skull var det inte värt för små "pågar" att springa "julaspoje", utan de fingo vara åtminstone en 16 à 17 år gamla, innan de inläto sig på sådant äventyr. (Från Kvarnby)

11

Viporna.

Förr fanns det mycket mera vipor än nu, för det var mera sankta marker då än nu. De sade förr, att viporna först lade en kull ägg på fyra stycken, sen om någon tog undan dem en ny kull på tre ägg. Tog man även den, så blev nästa kull bara ett ägg, och om det med kom bort, så flyttade viporna åt annat håll.

I meddelarens ungdom hörde han omtalas, att de som körde i jorden, åto de vipägg, som de funno. Och de kokte dem också, innan de åto dem. Det gick så till, att äggen bara lades under oxens rumpa och fingo ligga där en stund. När sen äggen voro kokta, så togos de ut, skalades och åts med god aptit.

12

Likbrev.

Förr i tiden användes s.k. "likbrev". När någon var död, lät hans efterlevande måla en tavla med en likkista på och lite sirater samt den dödes födelsedatum och dödsdag med någons präntad. Den tavlan hängdes så upp i hemmet för att minna om den döde. I meddelarens barndom målade han många sådana likbrev

13

ACC. N:R M. 91

och tog en krona stycket för sitt besvär och hade många beställningar där i Kvarnby, där föräldrarna bodde. Även målade han då.

Födelsedagskransar,

som bestod i tavlor och en krans målad jämte namn och verser, som man förärade sina bekanta på födelsedagen. Även sådana tavlor sattes upp på väggen.

Historier om danskar.

I Skåne berättas en del historier, som visa på ett skämtsamt förlöjligande sätt dumhet och inskränkthet hos danskarna liksom även deras gemytlighet. Sådana historier gå ju lite var stans i vårt land om andra landsdelars bebyggare. I Östergötland är det västgötaknallar som äro föremål för nedsättande historier, i Skåne danskar.

Tjuderpålen. Några danskar voro ute på en äng för att hämta gräs och hade tjuadrat sina hästar. Då hörde de ett dunder. Då vart danskarna så rädda så. "Dä ä så gu svensken som kommer!" skreko de och sprungo på sina hästar för att rida bort och få sina liv räddade. Den, som blev sist, medhann icke i iveren att hinna undan fortast möjligt att få upp tjuderpålen. Han hoppade ändå på hästen och sporrade den, så att den häftigt sprängde iväg. Men då slets tjuderpålen upp och av farten susade den iväg och slog dansken i skallen. Då skrek dansken till de andra: "Hälsa

Dubblett

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

13 ARKIV

14

,5

mi kone å mina barn, då kom e svensk kula å tog mäj!"

Benen. Några danskar sutto i ring och togo sig en "lillerenn" (sup). När de så skulle stiga upp, blevo de osams om vilka av benen, som hörde till var och en av sällskapet. De blevo osams, att de började slåss om denna sak.

Kyrkklockan. Danskarna hade skaffat sig en ny kyrkklocka, som ringde så vackert. De tyckte så mycket om sin nya klocka. Men så voro de rädda, att svenskarna skulle ta klockan. Därför kommo de överens om att sänka den i sjön, så kunde inte svenskar-na finna den. Men för att nu danskarna själva skulle veta var klockan var, så rodde de ut med klockan på sjön och gjorde ett märke i båtkanten mitt för, där de hävde i klockan. Då visste de ju var de hade sin klocka, när de skulle ta upp den igen.

(Jämför. "Telge tokar.")

Sörenssen. Danskarna hade en tid saknat sin vän Sörenssen och gingo till hans hem och frågade efter honom. Sörenssens kone visade sig. Vännerna frågade var Sörenssen var. Han ä inte hjemme. Var ä han då? - Han ä på kirkegaarden.- Å va bestiller han så på kirkegaarden?- Sörenssen ä dö.

Då blevo Sörenssens vänner så ledsna över, att de inte skulle få se Sörenssen mer.

Aa 1288

16

Aa 1278

17

Pålen.

På 1870-talet talade folk om, att fadern till den Thott, som då ägde Skabersjö gods, skulle ha begärt hos kungen att få sätta upp en påle vid sin gård och piska folket vid den, när han tyckte det kunde behövas. Över denna fräcka begäran vart kungen alldeles förgrymmad, och det blev split i regeringen hur stort straff Thott skulle ha därför. Det blev så, att Thott dömdes att böta en stor summa pengar för varje dag han levde. Om han lät bli att betala, skulle han mista huvudet. Folk sa om honom, att han fick betala, för var dag han ville leva.

Öknamn.

En dräng hos slaktare Fågelberg i Malmö kallades "Knubben." Denne gjorde sig mycket omtalad genom en köttförsäljning en gång. Se, Fågelberg hade en mycket stor hund, som av någon anledning skulle dödas. F. sade åt Knubben att göra ände på hunden och gräva ned honom då F. själv skulle fara bort. Nåja, Knubben fick ihjäl hunden, men i stället för att gräva ned den i jorden styckade han den, lade den på en vagn och gav sig ut och sållde köttet efter den gamle hunden. Folk köpte utan att ana oråd. Fågelberg fick emellertid nys om saken redan samma dag och blev så gnistrande arg på Kubben. Så måste han fara omkring och samla upp hundköttet igen och gräva ned det.

ACC. NR M.91.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

20 ARKIV

"Ola Tosse" bodde i Kvarnby och "Anders Tosse" i Fosie. Båda två voro tokiga, som framgår av namnen. Anders Tosse var alldeles hemsk att äta. Han kände inte, när han var mätt utan bara åt upp så mycket man satte för honom. Han gick hos bönderna och arbetade som en slav, bara han fick stoppa i sig så mycket mat, som han ville.

21

Ola Tosse blev en gång ombedd av ett par tjuvar att hjälpa till med att stjäla. Man skulle försöka lägga beslag på ett skrin med pengar i hos en bonde. Tjuvarna stodo utanför fönstret och hjälpte in Ola, som tillsades att hämta skrinet och lämna ut till dem, som stodo utanför. Men det var lite mörkt i stugan, och Ola kunde dåligt se. Därför väckte han bonden och ville ha ljus, så han kunde få tag i skrinet. Då sprungo tjuvarna och Ola Tosse blev förstås fast. Det blev förhör inför polisen, men Ola gav så tokiga svar, att han måste släppas. Sen var han stolt över och skröt med, att han varit hos polisen.

22

Göingar.

När göingarna kommo skrämlandes med sina gamla vagnar nedåt slätten för att sälja träskor, lät det i vagnarna, när de skulle upp för en backe: "Hjälp oss åt", men när det var i utförsbacke var låten i stället: "Behövs inte, behövs inte."

Göingar och färsingar ha grönt blod är ett allmänt talesätt.

ACC. NR M. 91

Ordstäv.

"Här ska ni få se på gnistor!" sa sotarn, när han ramla ner genom skorstenen.

"Så ska dä ta's," sa smeden, då han tog loppor mä tången.

"Så ska dä ta's" sa den, som tog loppor mä tårna.

"Dä va trax en," sa skomakarn, när han hållit på med en sko i fjorton dar.

"Dä går väl över," sa den, som körde i vatten jäms hjulnavet.

"Dä får du ta harar för i Rösjön," sades förr i Malmö och sedan annorstädes till någon, som hade en fordran, som ej skulle kunna drivas in.

"Nej tack, har fått låna stövlarna," sa den som erbjöds åka.

"Ingen rädder här," sa den som sprang för haren.

"Dä blir inte vackert förrän allt det onna kommer ner," sa käringen, ramla ner från taket.

Talesätt.

Inte så många tack hellre ett par skilling.

(säges till den som tackar)

Tacka inte utan bjud igen.

Du tunga värld som tog min käre Pär å gav mej detta

Dubblett

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

23 ARKIV

24

25

skrälle! (uttrycker besvikelse)

En vinter utan snö å en sommar utan tö, blir en jul u-
tan hö.

Va ska man göra, flickorna får man inte röra.

Allting klär en skönhet, å en skönhet klär sig själv.

Nära skjuter inga våra.

Nära skjuter inga hara.

Fint ska de va, kosta va'de vill.

Vad gör väl det,

när ingen det ser,

när kyssen är given

så finns den ej mer.

Prästen å hongen

tjänar födan mä mongen.

(hongen=hunden

mongen=munnen)

Allting klär den nakne å rumpelag (svansrem) klär en

so.

Lite ving gör ingenting.

(ving=vind, skev).

Dä ä lögn å bedrägeri mä allting, så när som på kärn-
mjölk, å dä ä hälften vatten.

Slakten ä bra, när en inte behöver den.

26

27

ACC. N:R M. 91

Ska du mä följa Pär te joren.

(Till en som försöker hålla sig framme där han inget
har att göra. joren=jorden)

Ordspråk.

Den hong man nör, biter inte många djur.

("hong"=hund) ("nör"=nödgar)

Man länar sin vän och kräver sin ovän.

(länar=lånar)

Dä ä inte svårt å locka, den som efter vill hoppa.

Dä ä inte svårt å skära remar u andras hud.

Vaggvisor.

Vyssa lulla litet barn,
mamma sitter å nystar garn,
pappa går på länge bro,
köper barnet nya sko,
nya skor mä spänne,
så sover barnet länge.

Vyssa roa litet barn,
Stor i gumpen som en kvarn,
hoed¹⁾ som en skäppa,
benen som två käppa,

Dubblätt

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

27 ARKIV

28

29

han ska heta Jäppa.

Nisse, tisse, timmerman,
femton kärngar hade han,
ett par stövlar ett par sko,
dä va hela Nisses bo.

Dingel dång,
klockaren sjång,
Prästen han tappa sin pängapång
i Dalby vång.

Vyssa lulla lull.
koka kittelen full,
där kommer tre hungriga mågar,
Den ene va halt,
den andre va bling,
den tredje han kunde inte komma ing,
för han hade ont uti bena.

Rida, rida ranka,
hästen hette Blanka,
Vart ska vi rie?
Fästa oss en pia.
Va skahon heta?

Jungfru Margreta
den tjocka å den feta.
Men när vi kom till hennes gård,
då var där ingen hemma
utom två små hongar²⁾,
som satt utom vägga
å slicka sina lägga.
Vov, vov sa den store
vov --- vov --- sa den lille ...

Katten å källingen
de kivedes om vällingen.
Katten tog källingen
å slog'en opp i vällingen.
Aj, aj, sa källingen,
ja brände mej å vällingen.
Jam, jam, sa katten,
du kunde latt mej hatt'en.

(källing *gäling* = kattunge)

Hej hopp, min fär,
sicken häst han har,
sicka låar, sicka ben,
sicka skutt han tar.

"hoed=huvud

"hongar"-hundar

Ramsor.

En man körde åt skogen
å skulle köpa bränne,
så körde han högt uppåt skogen
å långt uppåt skogen,
där hittas han en töva¹⁾ mä tjugo valpar.
Valparna sprang te Hyllie
Kryllie, Bunkeflod, Naffentorp,
Klagstorp ängar
å Tygelsjö drängar,
di får ris i deras röv,
så dä hörs te Fjärdingslöv
å om igen te Gyllo²⁾,
där di står i havadörren³⁾
å tittar i förstudörren.
Guss fre i porten!
Gu sinn dej i lågan.⁴⁾

Denna ramsa skulle man kunna rabbla upp i ett andetag med rasande fart och inte säga fel eller utelämna något. Från Kvarnbytrakten. Meddelad av Josef Larsson.

¹⁾ töva = hynda. ²⁾ Gyllo = Gylle. ³⁾ havadörren = dörren till köksträdgården. ⁴⁾ lågan = luckan, dörren.

ACC. NR M. 91

Talesätt.

"Nu ä dä gjort, som gjort ä," sa den, som för-
svor säj.

Visa om gubben och gumman.

Gubben å gumman satt i sitt tjäll

å talte om fröjd å gamman.

Gubben å gumman satt i sin tjäll

å talte om fröjd å gamman.

Å hurra för mäj

å dä säjer jäj

å denna dagen glömmar aldrig.

Å gubben han tog sin nattmössa av,

gav käringen på sitt öra.

Å käringen tog sitt förkläde av,

gav gubben uppå sitt öra

Å hurra för mej -----

Så går dä till å hurra för mäj,

när gubben går från förstånded.

Så går dä till å hurra för mäj,

när kvingan går från förstånded.

Å hurra för mäj ----

Å mannen gick ut i skogarna sin,

Dubblett

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

34 ARKIV

35

36

Å där sker han käppar vida.

Men käringen svor på ära och tro,
dem ska du själv få slida

Å hurra för mäj ----

Å mannen kom hem, å då gick igång
så käppstumpar över bord och bänkar språng

Å hurra för mäj ---

Å mannen gick ut om dörrarna sin,
där mötte han sin nabokvinga.

"Nu ha ja slajs ma käringen min,
så båda mina ögon rinna"

Å hurra för mäj ---

"Har du nu slajs mä käringen din,
så båda dina ögon rinna.

Då har hon väl piskat tjuvryggen din,
allt som en ärlig kvinga."

Å hurra för mäj ---

"Rätt gjorde hon som gjorde så mä sin,

ACC. NR M. 91

så ska ja hem å göra mä min.
Rätt gjorde hon som gjorde så mä sin,
så ska ja hem å göra mä min."

Å hurra för mäj,
å dä säger jäj,
å denna dagen glömmes aldrig.

Visan om Pernilla.

Pernilla, Pernilla, Pernilla hette hon,
å hennes rosenkinder de stodo ständigt i blom.
Hon ägde förtitusen å en rörstenad gård
Å hennes bröllop skulle stå justament i år.

Dä va Per Hågens Hågen
en falier rier påg,
han älskade Pernilla
med hjärta och med håg.
Så for hon in te stan
för att lära lava mad,
för ria va di bägge
å fint di ville ha'd.

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

38

39

Å när hon kom tebages,
då va hon ren mamsell
å rörde mel i maten
från morron å te kväll.
Hon bakade kagor stora,
hon bakade kagor små.
Å köpte klär hon hade
mä fämtan schoser på.

Dä va en söndamorran,
då di te körkan gick
i sine bästa kläder,
å allt i bästa skick.
Då tappa hon en puda,
di kallart för tornyr.
Gu hjälpe alla flickor
för sådant äventyr.

Då pågen löste genast
trolovningsbånet opp.
Då brast Pernillas kärlek
och hennes sällhets hopp.
När månaden var gången,
Pernilla döder var.
Som en komet hon lyste,
på himmelen den klar.